

ULOGA GLASINA U RATU

Marko Rupčić *

UDK 355.01:32.019.5
355:159.9
355.244.1
355.405

Stručni rad

Primljeno: 10.I.2008.

Prihvaćeno: 24.III.2008.

Sažetak

Glasine su sastavni dio nekonvencionalnog oblika borbe i kao takve se javljaju od samih početaka ratovanja. Iako rijetko imaju presudnu ulogu u određivanju tijeka rata, njihov utjecaj sve više raste, posebno u vrijeme razvijenih komunikacijskih tehnologija. Za razliku od informacija i dezinformacija, koje se šire propagandnom kampanjom, kod glasina se rijetko zna izvor informacije, ona je teško provjerljiva i tretira se kao najsvježija vijest. Glasine se kao nekonvencionalno propagandno oružje masovno počinju koristiti tek u Drugom svjetskom ratu. Jačina kontaminacije glasinom ovisi o pojedinim kolektivno psihološkim faktorima, kao i psihosocijalnim obilježjima pojedinaca. U ovome radu autor nastoji dati etiološki prikaz korištenja propagande i glasina u ratu, njihovu kategorizaciju te tehnike suzbijanja već proširene glasine.

Ključne riječi: glasina, propaganda, psihološke operacije, rat, suzbijanje glasina

UVOD - RAT ZA OSVAJANJE DUŠE, A NE TERITORIJA

*Najviše se laže: prije braka,
tijekom rata i nakon lova.*

Otto von Bismarck

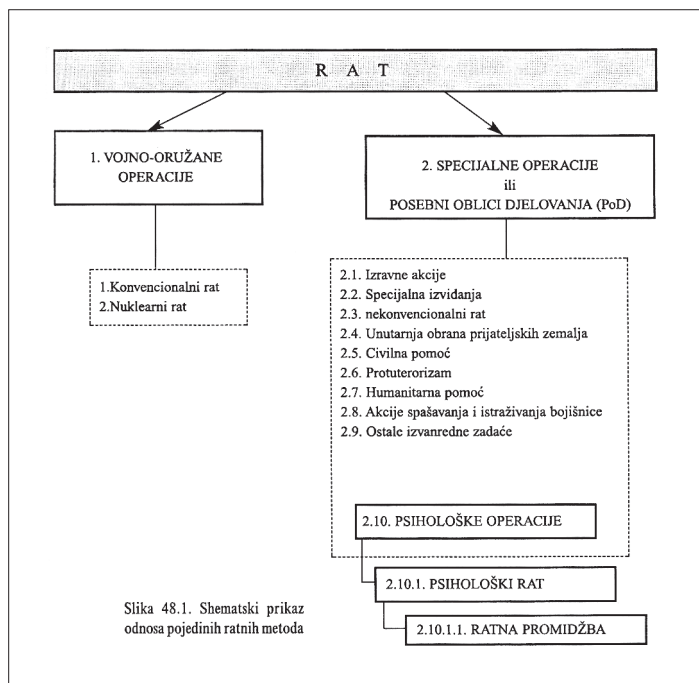
Ratnička je vještina od samih početaka ratovanja uz konvencionalni, vojno-oružani, segment obuhvaćala i onaj *psihološki*. Vojskovođe su se tako oduvijek služili raznim

---

* Marko Rupčić diplomirao je sociologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a na Fakultetu političkih znanosti studira politologiju.

znakovima i simbolima, kako bi učvrstili svoj moral i zastrašile protivničku vojsku, te mnogim lukavstvima kako bi među neprijateljem proširili defetizam i konfuziju. Skoro 2000 godina prije Machiavellija indijski pisac Kautiliya govori o prikrivenom ratu u kojemu se kraljevi agenti ubacuju među neprijatelje gdje negativno utječu na koheziju i borbeni moral (Knezović i Milković, 2005.). Kineski mislilac Sun Tzu u svojoj knjizi *Umijeće ratovanja*, napisanoj 400 godina prije Krista, ističe važnost psihološke pripreme vojno-oružanog sukoba: "...kad smo stvarno spremni za napad, trebamo se doimati kao da smo nespremni...kad smo doista blizu, trebamo stvarati dojam da smo daleko...uporabi mamac kako bi zaveo protivnika...simuliraj da se nalaziš u velikim nevoljama i poteškoćama i tada, u pravi trenutak, smlavi neprijatelja..." (Knezović i Milković, 2005.: 370). Veliki mongolski osvajač iz 13. stoljeća, Džingis-kan, imao je posebne postrojbe koje su se kretale prije njegovih borbenih jedinica i pričama o mongolskoj okrutnosti izazivale predaju i bijeg, a Napoleona I. u njegovim su vojnim pohodima često pratili razni umjetnici i pregovarači. Fridrik Veliki je također isticao važnost neoružane pripreme bitke i zavaravanja neprijatelja: "Koristite prljave trikove, podvale, lažne vijesti i šaljite ih neprijatelju kako biste prizvali pravi trenutak kad ćete mu debelo naplatiti pričinjenu štetu" (Staguhn, 2007.: 91). Važnosti neoružanih metoda ratovanja bio je svjestan i veliki teoretičar rata te pruski vojni reformator, Karl von Clausewitz, koji je tvrdio da kad god možemo utjecati na neprijateljevu "glavu", ne trebamo napadati njegovo oružje (Knezović i Milković, 2005.).

Pojačano zanimanje za neoružani oblik ratovanja javlja se ponovno u vrijeme Prvoga svjetskog rata. Tada je unutar američkog Ministarstva rata i Odjela za promidžbu formiran Odjel za psihološki rat – "G-2". Njegova je aktivnost nakon rata zamrla, a 1942. godine saveznici su osnovali PWB (*Psy War Branch*) koji prerasta u PWD (*Psy War Division*). U nacističkoj Njemačkoj, prije i za vrijeme Drugoga svjetskog rata, *psihološkim operacijama* bavi se ministar za javno priopćavanje i promidžbu Joseph Goebbels. Nakon Drugoga svjetskog rata Vijeće nacionalne sigurnosti SAD-a, zbog straha od širenja komunizma u države Trećeg svijeta, osniva Postrojbe za specijalne operacije (SOF) i Centralnu informativnu agenciju (CIA) (Knezović i Milković, 2005.). Nakon pada Berlinskog zida i kraja Hladnog rata dio ovlasti CIA-e preuzimaju Postrojbe za specijalne operacije koje su u potpunosti integrirane u Oružane snage SAD-a. Važnost psiholoških operacija, koje su dio posebnih oblika djelovanja, prepoznale su sve moderne oružane sile i inkorporirale ih u svoje vojne strategije. Pod posebnim oblicima djelovanja podrazumijevamo sve aktivnosti koje se ne odnose na konvencionalne primjene vojno-oružanih sredstava, a služe postizanju psiholoških, vojnih, političkih i ekonomskih ciljeva. Posebni oblici djelovanja provede se nekonvencionalnim vojnim sredstvima, kako u ratu tako i u miru. POD se provode na svome, ali i neprijateljskome teritoriju i uvelike ovise o političko-vojnim uvjetima. Psihološke operacije, kao dio posebnih oblika djelovanja, "predstavljaju planirane psihološke akcije koje se provode u ratnim i mirnodopskim uvjetima. Usmjerene su prema neprijateljskim, neutralnim ili prijateljskim skupinama. Svrha psiholoških operacija je utjecati na stavove i ponašanja u želji za postizanjem određenih političkih i vojnih ciljeva" (Knezović i Milković, 2005.: 375).

Grafički prilog 1.¹

Među najvažnije vojno-psihološke operacije ubrajamo ratnu promidžbu ili propagandu. Ona uključuje djelovanja kojima je cilj utjecati na stavove, to jest, mišljenje, emocije i djelovanja neprijateljskih skupina u smjeru postizanja nacionalnih ciljeva odašiljatelja poruke. U *Općoj enciklopediji* propaganda se definira kao "planski organizirano, smišljeno širenje raznovrsnih političkih, religioznih, privrednih i drugih ideja radi pridobivanja javnog mišljenja za ostvarenje ciljeva različitih socijalnih organizacija (države, političke partije, trgovačkih i industrijskih institucija, crkve)" (*Opća enciklopedija*, 1980.). Cilj ratne promidžbe je utjecati na određene stavove neprijatelja, vlastitih snaga te neutralnih skupina. Kako se svaki stav sastoji od tri komponente: kognitivne, emocionalne i akcijske, razni propagandni projekti razlikuju se u tome na koju komponentu stavljaju težište. Prilikom *manipuliranja* s ljudskim uvjerenjima, stavovima i ponašanjem koriste se razne vrste simbola (Knezović i Milković, 2005.). Na taj se način, manipuliranjem s ljudskim stavovima, "osvajaju ljudske duše" što može imati veliki utjecaj na ishod određenih vojnih kampanja.

¹ Shematski prikaz je preuzet iz priručnika *Vojna psihologija* (2005.), ur. Pavlina, Ž. i Z. Komar.

GLASINE

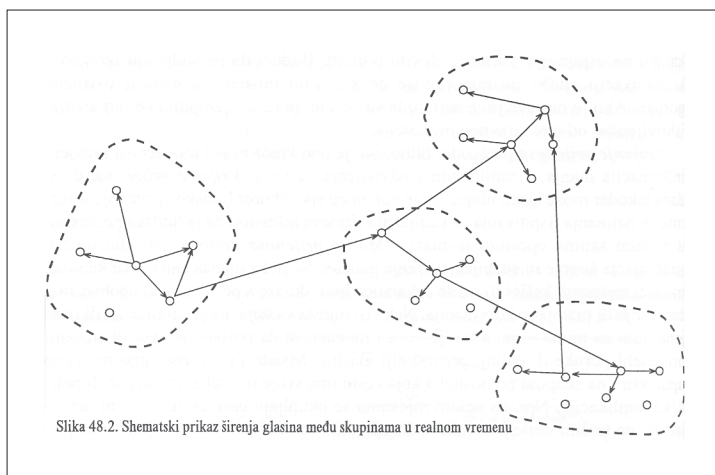
Fama volat

Jedno od propagandnih oružja su i glasine. "Autori glasine definiraju kao specifičan prijedlog za vjerovanje koji prelazi od jedne do druge osobe, obično usmeno, bez obavijesti o tome kako to provjeriti" (Zvonarević, 1981:737). Za razliku od informacija ili dezinformacija koje se šire propagandnim kampanjama i kojima određenu težinu daje izvor informiranja, kod glasina je taj izvor često nepoznat i navodi se kao ekskluzivan i neformalan. Osim toga, glasine su obično teško provjerljive informacije koje se tretiraju kao najsvježije vijesti². Sadržaj glasina se od samog izvora pa do krajnjih primatelja poruke često mijenja³. Tako krajnji primatelji poruke često čuju skraćenu poruku s izoštranim i naglašenim određenim detaljima u kojoj su često dodani elementi koji nisu postojali u izvornoj poruci. U procesu širenja glasina moramo razlikovati prenositelja poruke, primatelja poruke, obavijesnu vrijednost poruke i način prijenosa glasine (Milković, 2005). Prenositelj poruke glasinu, bez provjere, širi na primatelja koji je usvaja. O obavijesnoj vrijednosti poruke ovisi zainteresiranost primalaca za glasinu. Za prijenos poruke su osim izravnih primatelja važni i oni neizravni, koji slučajno čuju dio glasine te je prenose dalje. Zbog toga se mnogo pazi na trajanje prijenosa glasine, vrijeme prijenosa i mjesto prijenosa. Najbolje se širi kratka glasina koja je izrečena na mjestu gdje ima mnogo neizravnih primatelja i u vrijeme kada su potencijalni primaoci poruke sugestibilniji. Zbog toga se za širenje glasine biraju mjesta gdje je protočnost ljudi i informacija velika, poput, tržnica ili kafića. Mjesto izvorišta glasine može imati i velike implikacije na vjerodostojnost glasine, ako je poruka upućena u kantini u kojoj se okupljaju časnici njena je vjerodostojnost veća. No, isto tako, to može biti prepreka za njeno širenje izvan časničke podskupine. Komunikacijske sposobnosti prenositelja poruke utječu na njeno širenje. Ukoliko je zamjetan, ima jak i uvjerljiv glas, veći broj ljudi kontaminirat će tom glasinom (Milković, 2005.). "Pojedinačni nositelji ili skupina nositelja glasine razlikuju se po svome stupnju utjecaja na druge i taj stupanj se izražava ponderom utjecaja. Što je ponder utjecaja nekog pojedinca veći to je i utjecaj na druge veći, a on ovisi o njegovoj komunikativnosti, uvjerljivosti, radnom mjestu ili društvenom položaju" (Milković, 2005.: 411). Pojedinci ili skupine prenositelja s visokim ponderom utjecaja uspješnije šire glasine.

Iako se glasine mogu širiti i elektroničkom poštom, putem telefona i na razne druge načine, najčešće se šire komunikacijom licem u lice. Širenje glasina odvija se eksponencijalnim rastom i moguće je, za svega nekoliko sati, kontaminirati grad od sto tisuća stanovnika.

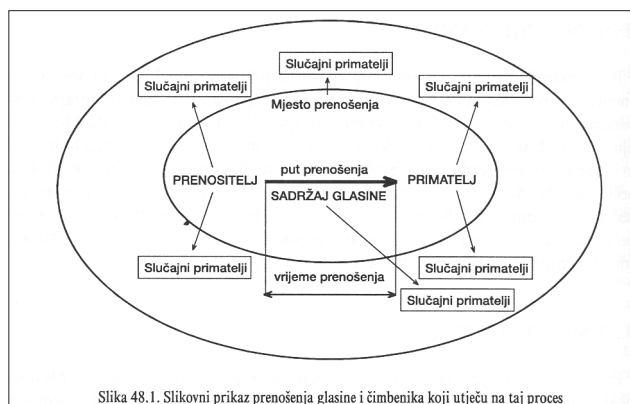
² Jedan od razloga za vjerovanje u glasine je mišljenje da je riječ o vijestima koje su toliko "svježije" da ih formalni mediji nisu stigli objaviti ili ih zbog raznih razloga ne žele objaviti

³ Neka istraživanja pokazuju da se nakon pet prijenosa oko 70 posto informacija gubi (Milković, 2005.).

Grafički prilog 2. ⁴

Za "uspjeh" širenja glasine i njenu uvjerljivost bitni su neki kolektivno psihološki i individualno-psihološki faktori: "...kolektivno-psihološki zavise od opće situacije i socijalne klime u grupi kojom se glasina širi, a individualno-psihološki od psihosocijalnih osobina osoba koju tu glasinu prihvaćaju i dalje šire" (Zvonarević, 1981.: 737).

Grafički prilog 3. ⁵

⁴ Prikaz je preuzet iz priručnika *Vojna psihologija* (2005.), ur. Ž. Pavlina i Z. Komar.

⁵ Slikovni prikaz je preuzet iz priručnika *Vojna psihologija* (2005.), ur. Ž. Pavlina i Z. Komar.

GLASINE KAO ORUŽJE

Glasine se kao propagandno oružje masovno počinju upotrebljavati tek u Drugom svjetskom ratu. Iako se glasinama nije mogao dobiti rat, one su mogle potpomoći vlastite i omesti neprijateljske vojne napore (Zvonarević, 1981.). U Bostonu se tako, pod vodstvom G. Allporta, osnovala "Klinika za glasine" čiji je zadatak bio da otkriva i analizira neprijateljske glasine te da im suprotstavlja glasine u interesu SAD-a. Nakon završetka rata i analize oko 4.000 raznih glasina one su, prema sadržaju podijeljene na 5 kategorija⁶: glasine mržnje, glasine bojazni i strepnje, glasine bježanja od stvarnosti, glasine nadnaravnih čuda i glasine radoznalosti (Zvonarević, 1981.).

- a) Glasine mržnje su bile najzastupljenije među analiziranim glasinama. Njihov je cilj bio širiti mržnju, razdor i podjele među neprijateljem. Nijemci su tako za vrijeme Drugoga svjetskog rata širili glasine koje su trebale raspirivati mržnju i izazvati sukobe u SAD-u po rasnoj, klasnoj i političkoj osnovi. Na meti njemačkih glasina našli su se i Englezi. Tako je u siječnju 1941. godine jedna njemačka radiopostaja, kamuflirana kao BBC, emitirala vijest kako su se engleske trupe herojski i posve same odupirale njemačkoj ofenzivi kod Ardena, dok su se američke trupe bezglatvo povlačile i ostavile ih na cjedilu. Ta je emisija bila iznimno slušana i postigla je uspjeh. Englezi su bili ljuti na "kukavičke" Amerikance, dok su Amerikanci bili ljuti na navodnu britansku "prepotenciju" (Zvonarević, 1981.). Glasine mržnje često ciljaju na postojeće predrasude i stereotipe primatelja poruke te na taj način produbljuju podjele među neprijateljem.
- b) Glasine bojazni i strepnje naglašavaju neuspjehe i nedostatke saveznika te na taj način unose bojazan i strepnju u njihove vojne jedinice. "Primjer za takve glasine straha⁷ u ratnoj situaciji su npr. "vijesti" o probijanju bojišnice na nedostupnom i teško provjerljivom području te prijetnje okruženjem postrojbe..." (Milković, 2005.: 406). Takve su glasine najčešće u stanju permanetne potencijalne ili realne opasnosti. Prilikom širenja takvih glasina često se dodaju novi sadržaji, pa tako glasine bojazni i strepnje mogu imati katastrofične prizvuke i uzrokovati paniku (Milković, 2005). Postoje i primjeri ovog tipa glasina kad se ne širi bojazan za nacionalne ciljeve, već ona osobne prirode. Jednu takvu glasinu proširili su japanski agenti među američkim vojnicima u Novoj Gvineji, za vrijeme Drugoga svjetskog rata. Oni su proširili *informaciju* da antimalarične atebriin-tablete, koje su uzimali američki vojnici, uzrokuju trajnu impotenciju. Američki vojnici su u to povjerovali te počeli odbijati antimalarične tablete što je rezultiralo velikim brojem malarijom zaraženih vojnika. Zbog te glasine izvan stroja izbačeno ih je gotovo 80 posto, što je, prema kasnijim američkim analizama, bilo kobnije od mnogih japanskih vojnih ofenziva na tom ratištu (Zvonarević, 1981.).

⁶ Sokolić je ponudio sličnu podjelu: glasine straha, glasine razdora i mržnje, glasine zbuñivanja, glasine znatiželje, glasine želja i bijega od stvarnosti (Sokolić, 1993.).

⁷ Sokolić je kategoriju glasina bojazni i strepnje nazvao glasinama straha.

- c) Glasine bježanja od stvarnosti česte su u situacijama kada je normalan život znatno otežan. One počivaju na raznim optimističnim *informacijama*, koje često, nakon što se pokažu krivima, demoraliziraju vojne postrojbe. Tako glasina o skromnom svršetku rata može privremeno dignuti borbeni moral vojnika, no ako se rat ipak oduži, to vodi demoralizaciji. Dobar primjer glasine bježanja od stvarnosti jest slučaj iz prvih dana Drugoga svjetskog rata, kada je jedna njemačka radiopostaja, koja se maskirala kao poljska, emitirala vijest o velikom kontingentu britanskih trupa koje su došle pomoći poljskoj armiji. To je izazvalo oduševljenje i veliki entuzijazam kod poljskih vojnika. No, kada je za nekoliko sati ta vijest demantirana, poljsku je armiju zahvatio defetizam (Zvonarević, 1981).
- d) Glasine nadnaravnih čuda uglavnom šire zapovjednici suočeni s neminovnim porazom. "Njih su širili u Drugom svjetskom ratu nacistički vlastodršci kako bi se pred licem neizbježnog poraza podigao moral narodu i vojnicima glasinama o 'čudu' koje će u posljednji čas okrenuti tok rata u korist Nijemaca" (Zvonarević, 1981:740). U sadržaj tih glasina često se impostiraju dijelovi narodnih mitova i povijesnih događaja, koji bi se trebali ponoviti te kao *deus ex machina* dramatično promijeniti okolnosti na ratištu.
- e) Glasine radoznalosti i znatiželje česte su i u svakodnevnom životu i počivaju na želji da se dozna što više o svojim susjedima, ali i poznatim i važnim ljudima. U ratnim okolnostima i takav tip glasina može predstavljati opasnost ukoliko podrivaju autoritet nekog od vojskovođa. "Tako su, opet za vrijeme Drugog svjetskog rata, njemački agenti prenosili glasine po Americi kako Roosevelt boluje od sifilisa, da je Churchill pretrpio napadaj *deliriuma tremensa* zbog svoje pretjerane ljubavi prema viskiju i alkoholu uopće, da je posebno odaslani američki bombarder prenosio iz Europe psa Rooseveltova sina..." (Zvonarević, 1981:740).

Kod nekih autora⁸ postoji i kategorija glasina zbunjivanja. To su "...ratne varke, krive informacije o položaju postrojbi, njihovoj snazi, veličini, pokretljivosti itd." (Milković, 2005.: 406). Cilj tih glasina je zbuniti neprijatelja i izazvati pomutnju u njegovim redovima, a takve su glasine važan segment taktičkih varki na bojišnici (Milković, 2005.).

Pripadnici vojnih postrojbi su, kao i civili, podložni utjecaju glasina. Većina vojnika često kontaktira s obiteljima, i na taj se način može kontaminirati raznim glasinama, pa je nužno da se vojni sektor tretira kao dio društva (Milković: 2005.). Glasine se postrojbom šire razmjerno brzo i iako u nekim slučajevima mogu dobro utjecati na moral vojnika, u drugim slučajevima može doći do panike. Kako brzina širenja glasine i količina kontaminiranih vojnika ovisi o stanju na ratištu, socijalnoj klimi u postrojbi, međuljudskim odnosima te psihosocijalnim osobinama vojnika, za uspješno zapovijedanje postrojbom nužno je sve ove faktore imati u vidu. Prisustvo negativne glasine o zapovjedniku podriva njegov autoritet: "Mnogi koji usvoje takvu negativnu glasinu svjesno ili nesvjesno opstruiraju zapovijedi, često prikriveno i neizravno tako

⁸ Isto.

ometaju vođenje i zapovijedanje postrojbom što je jedan od najvažnijih čimbenika operativne uspješnosti postrojbe (Milković, 2005.: 415). Da bi se izbjegle neželjene situacije anarhije i panike, zapovjednici se moraju posvetiti i suzbijanju glasina.

SUZBIJANJE GLASINA

Da bi zadržali veliku operativnu uspješnost postrojbe, zapovjednici se moraju baviti i suzbijanjem negativnih glasina. Čim veći broj vojnika povjeruje u neku negativnu glasinu i počne se ponašati u skladu s njome, to počinje predstavljati veliki problem u postrojbi, jer se ne poštuju interna pravila organizacije, a osnovna se djelatnost zanemaruje ili čak opstruira (Milković, 2005.). Tada treba proučiti glasinu i isplanirati faze⁹ i korake u njenom suzbijanju. Na početku je nužno raščlaniti glasinu i utvrditi ciljnu skupinu kojoj je namijenjena. Također, bitno je procijeniti koje sve moguće štete mogu proizaći iz nje. Nakon toga treba analizirati sadržajnu strukturu glasine i smjer kvalitativne promjene do koje je došlo prijenosom *informacije*. Kada se utvrdi sadržaj glasine nužno je utvrditi činjenično stanje, a ukoliko to nije moguće, treba barem utvrditi aproksimaciju realnih događaja. Zatim se utvrđuju nositelji glasina i njihove dominantne skupine, procjenjuje raširenost glasina i pronalaze potkrepljivači glasine¹⁰. Sljedeći korak je utvrđivanje izvora glasine, a zatim se identificiraju pojedinci koji imaju najveći neformalni autoritet u dominantnoj skupini nositelja glasine. Na kraju glasinu gase ili preusmjeravaju inhibitori glasine¹¹. "Demanti ili preusmjeravanje ima za cilj: **identifikaciju izvora, razjašnjenje svrhe glasine, razlučivanje istinitih podataka tj. činjenica od interpretacije i iskrivljenih zaključaka, te konačno davanje ispravnog tumačenja događaja i stvaranje željenog raspoloženja kontaminirane skupine.**"¹² (Milković, 2005.: 4 16). Demant ima najviše uspjeha ako se prenese usmeno, komunikacijom licem u lice. No, kako je često nemoguće da jedna osoba usmeno demantira glasinu cijeloj kontaminiranoj skupini, tog se posla laća distribucijska skupina¹³. Ukoliko neki pojedinci, unatoč demantu, nastave širiti negativnu glasinu nužno ih je identificirati i prema njima zauzeti poseban stav. Na spomenuti način moguće je uspješno suzbijati glasine, čije ignoriranje predstavlja veliku potencijalnu opasnost za operativnu uspješnost postrojbe (Milković, 2005.).

⁹ Milković (2005.) predlaže šest faza suzbijanja glasine koje smo od njega preuzeli.

¹⁰ "Potkrepljivač glasine: pojedinac koji glasini pojavljivanjem u javnosti ili društvu dodaje nove elemente ili interpretacije, održava je i širi te tako jača njezin utjecaj" (Milković, 2005.: 417).

¹¹ "Inhibitor glasine: pojedinac koji ima dostatno autoriteta da nametne svoje mišljenje i stav kontaminiranoj ili dominantnoj skupini nositelja" (Milković, 2005.: 417).

¹² Isticanje u izvorniku.

¹³ "Distribucijska skupina: skupina koja u skladu s operativnim planom odlazi u kontaminirane skupine i dijalogom licem u lice tumači demanti" (Milković, 2005.: 417).

ZAKLJUČAK

Glasine su sastavni dio nekonvencionalnog oblika borbe i kao takve se javljaju od samih početaka ratovanja. Iako rijetko imaju presudnu ulogu u određivanju tijeka rata, njihov se utjecaj ne smije zanemariti. Tijekom povijesti bilo je mnogo slučajeva u kojima je glasina bila opasnija od metka. Tako je, primjerice, glasina o "štetnom" utjecaju antimalaričnih tableta u Novoj Gvineji uzrokovala neutraliziranost gotovo 80 posto američkih vojnika na tome području, što japanske snage nikako ne bi uspjele upotrebom samo konvencionalnih oružja. Kod glasina se, za razliku od klasične ratne propagande, najčešće ne zna izvor *informacije* te je samu *informaciju* teško provjeriti. Zbog toga se glasine doživljavaju kao ekskluzivne informacije koje formalni mediji još nisu stigli, ili ne žele, objaviti. Na njihovu pojavu i brzinu širenja utječe opće stanje u okolini, kolektivno psihološki faktori, poput socijalne klime u vojnoj jedinici te psihosocijalna obilježja pojedinih vojnika, to jest njihova veća ili manja sugestibilnost. Ozbiljnim analizama utjecaja glasina vojne jedinice krenulo se nakon Drugoga svjetskog rata, kada su one kategorizirane i kada su osmišljene metode njenog suzbijanja. Kako je danas, zbog iznimno razvijenih komunikacijskih tehnologija, relativno lako, u kratkom roku, kontaminirati nekom *informacijom* velik broj ljudi, utjecaj glasina na operativnu uspješnost postrojbe sve je veći. Zbog toga zapovjednici moraju biti upoznati sa socijalnom klimom u svojoj postrojbi te reagirati na vrijeme dok glasinom nije kontaminiran veći dio vojne jedinice i dok nisu ugrožene njene planirane djelatnosti. Ukoliko do kontaminacije nekom negativnom glasinom dođe, zapovjednik je dužan inhibirati glasinu putem demanta ili preusmjerenja.

LITERATURA

- Knezović, Zvonimir i D. Milković (2005.) "Psihološke operacije, psihološki rat i ratna promidžba". U: Pavlina, Želimir i Zoran Komar (ur.): *Vojna psihologija*. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske. Str. 367-401.
- Milković, D. "Glasine". U: Pavlina, Želimir i Zoran Komar (ur.): *Vojna psihologija*. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske. Str. 403-419.
- Petz, Boris (1992.) *Psihologijski rječnik*. Zagreb: Prosvjeta.
- Sokolić, Krešimir (1993.) *Glasine*. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske.
- Sorokin, Boris (1973.) *Osnove socijalne psihologije za studente prava* (2. izdanje). Zagreb: Narodne novine.
- Staguhn, Gerhard (2007.) *Knjiga o ratu: zašto ljudi ne mogu živjeti u miru?*, Zagreb: Mozaik knjiga (s njemačkog prevela Maja Šešok).
- Šiber, Ivan (1992.) *Politička propaganda i politički marketing*. Zagreb: Alinea.
- Šentija, Josip (ur.) (1980.) *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*. Svezak VI. Zagreb: JLZ.
- Zvonarević, Mladen (1981.) *Socijalna psihologija*. Zagreb: Školska knjiga.

THE SIGNIFICANCE OF RUMORS IN WAR

Marko Rupčić

Summary

Rumors are constitutional part of unconventional form of struggle and their appearance can be seen from the beginning of warfare. Although the significance of rumors is rarely crucial for the course of war, its influence is growing, especially in age of developed communication technology. In distinction from informations and misinformation spreaded by propaganda campaign the source of rumor is often hidden, the information is hard to verificate and is often treated as a most recent news. Rumors as unconventional weapon of propaganda was widely spread during the second World war. The volume of contamination by rumor depends on colective psychological factors and psycho-social attribute of individual. In this paper the author deals with ethiological portrait of usage of propaganda and rumors in war, their categorization and the technique of repulsing spreaded rumor.

Keywords: Propaganda, Psychological Operations, Repulsing Rumors, Rumor, War